

Skæbnen – tror du på den?

Er du født under en heldig stjerne eller kender du til nogen, som led en uretfærdig skæbne? Sproget blomstrer med talehandlinger, der henviser til skæbnetro, og selvom vi aldrig har været mere rationelle, objektive og bevidste om den fri vilje, end vi er i dag, vender vi os stadig mod skæbnen, når livet gør ondt.

Af Pia Melander Guilbert

Den danske atomfysiker Niels Bohr havde en hestesko hængende over indgangsdøren til sit sommerhus. En anekdote lyder, at han en dag fik besøg af berømte udenlandske kollegaer, som spurgte, hvorfor den hestesko hang der. Niels Bohr forklarede, at den ifølge gammel dansk overtro betød lykke. "Men sådan noget tror du da ikke på," indvendte kollegaerne. "Nej, det gør jeg ikke, svarede Niels Bohr: "Men de siger, at det også virker, selvom man ikke tror på det."

Ifølge filosof John Engelbrecht illustrerer den historie meget godt, hvordan de fleste af os opfatter skæbnen sådan til dagligt. Vi taler om, at noget lå i kortene, at nogen led en ufortjent skæbne eller var født under en heldig stjerne, men hvis nogen spurgte ind til vores skæbneopfattelse, ville vi umiddelbart affærdige den som ren overtro. Det moderne menneske er nemlig mere rationelt, effektivt og objektivt end nogensinde før. A lligewel mener John Engelbrecht at skæbnetroen stadig hænger ved:

– Forestillingen om, at andre magter spiller ind, udspringer af det religiøse, som er dybt forankret i os. Alle mennesker tror på skæbnen i en eller anden grad, og dem, der insisterer på, at de ikke tror, tror så på det, understreger han.

Fra Las Vegas til Betlehem

Skæbnen har dog fået lidt af en makeover siden dengang, vi alle var bønder og en ulykkelig skæbne ofte handlede om, at det var umuligt at vriste sig fri af sin sociale arv.

– Hvor skæbnen før i tiden gjorde os til slave, ser vi i dag friheden til at ændre den som en gave, som John Engelbrecht formulerer det:

– Nogle går til nummerolog og forsøger at ændre deres skæbne ved at tage et nyt navn. Andre dyrker positiv psykologi og laver lister over de gode ting, der er sket i løbet af dagen. Vi er i det hele taget meget opmærksomme på at bygge os selv op mentalt for på den måde at blive tilsmilt af lykken.

Men hvordan kan skæbnen leve side om side med den rationelle hverdag og troen på, at vi først og fremmest er styret af den fri vilje?

– I vores normale bevidsthed er vi ganske vist rationelle, men sindet har sine dybder. Materielt er vi toppet for længst, og så opstår behovet for at fokusere på det indre. Følelser og følelsesoplevelser kommer i fokus

og dermed også skæbnetroen. Jeg plejer at sige, at det moderne menneske befinder sig et sted mellem Las Vegas og Betlehem. I Las Vegas er det ydre alt og det indre intet. I Betlehem handler alt om inderlighed. Tidsåndens store udfordring er, at vi alle skal finde hjem et sted mellem de to ydre punkter. Hver dag tvinges vi til at vælge mellem at tænke med hjertet og med hovedet. Mange søger indad, fordi de ikke kan få den ydre verden til at fungere, men dermed forråder de store opgave, der er i at finde sin individualitet.

Den skjulte gud

Det er især, når døden er nær eller livet bare gør ondt, at vi ifølge John Engelbrecht synker dybere ind i sindet og vender os mod skæbnen.

– Nogle trøster sig med skæbnen, som noget, der giver mening, mens andre føler uretfærdighed og bliver vrede, forklarer han.

At skæbnen kan føles, hård, ubarmhjertig eller decideret meningsløs er noget Signe Malene Berg, der er natkirkepræst i Københavns Domkirke, ofte bliver konfronteret med.

– Grundlæggende søger alle mennesker efter at give livet betydning, også i svære situationer. Den søgen er svær at lægge fra os, og den ligger mest som en anklage, når vi ikke har det godt, bekræfter Signe Malene Berg.

Hvordan bliver skæbnen opfattet i kristendommen?

– Præsten og kirkereformatoren Martin Luther har engang sagt, at skæbnen er et folkeligt udtryk for det, man teologisk vil kalde "den skjulte gud". Den skjulte gud er en tvetydig magt, som både skaber og destruerer. Det er den side af Gud, som fornuften og erfaringen kan følge, hvorimod den kristne Gud, der har vist sig for os som entydigt god og tilgivende, er en side af Gud, som kun kan tros, da en entydigt god gud jo strider mod erfaringen.

Hvad siger du til mennesker i sorg, der føler, at skæbnen har været uretfærdig?

– Først og fremmest bekræfter jeg dem. Måske prøver vi sammen at finde en betydning, men ofte hjælper det bare at italesætte den afmagt, der er. Det kan være at jeg finder en bibeltekst, de kan identificere sig med, og så spørger jeg, hvad de ville sige til Gud, hvis han var her nu. Det handler om at finde ind til det nulpunkt, hvor livet bare er som det er, hvor vi har smidt forsvarsmekanismerne og facaden og ærligt fortæller, hvordan vi har det.

– Jeg synes, det er vigtigt, at give sig selv lov til at være vred og at kirken skal kunne rumme de følelser, mennesket nu engang har. Jeg skal ikke coache eller psykoanalysere folk, men give dem lov til at føle sig hjælpeløse som et lille barn.

Har vi ligefrem brug for at trække skæbnen ind over når vi befinder os i krisesituationer?

– Ja, jeg tror, det hjælper at have en magt, man kan blive vred på. Det kender jeg også fra mig selv. Som præst oplever jeg jo mange triste skæbner, og det største spørgsmål, vi mennesker har til Gud, er vel i virkeligheden "Hvorfor?". Min erfaring er også, at det hjælper at gøre skæbnen personlig, altså at turde sige "Gud" i stedet for det mere upersonlige "skæbnen". Vi bliver simpelthen for venlige, når der kun er en upersonlig magt at henvende sig til.

Faktisk mener Signe Malene Berg, at vi er blevet for fokuserede på at gøre skæbnen til noget positivt.

– Ofte har vi alt for travlt med at tillægge alting mening og forsøge at vende det negative til noget positivt. Det ligger også i sproget. Vi siger "Hvad du ikke dør af, gør dig stærkere" og "modgang modner."

Mennesker, der har været igennem en hård periode, lægger deres liv helt om for at give modgangen mening, og mange mener, at det onde ikke er rigtig ondt, fordi det nok alligevel er godt for noget.

Den opfattelse vil jeg gerne ride lidt i. Det onde, lidelsen, skal have lov til at have den dybde, det nu har, og det er vigtigt at acceptere, at ikke alting har en mening.

Bokse:

Fakta om skæbnen

– Første gang vi støder på skæbnetro er i myterne. I den nordiske mytologi hedder det sig for eksempel at der er tre skæbnegudinder: fortiden, nutiden og fremtiden, som bestemmer menneskets livslængde og kan klippe vores livstråd over.

– Kvinder er mere skæbnetro end mænd. Manden tror mere på viljestyrke og handlekraft, mens kvinden er mere kognitiv og godt kan lide at give tingene betydning.

– Moderne skæbnetro er bygget op over mantraet: Hvis du smiler til lykken, smiler den til dig. At man kan gå imod sin skæbne og ændre den er dog allerede et tema i de græske tragedier.

Kilde: Filosof John Engelbrecht

Skæbnen og lykken

50 procent af din lykke kan du ikke gøre noget. Den stammer fra din sociale og biologiske arv.

10 % af lykken handler om materielle goder

40 % kan du selv påvirke.

Kilde: bogen "Sådan bliver du lykkelig" af Sonja Lyubomirsky "